

4. Дружинин Г.М. Проблемы экологии и необходимость развития судебно-экологической экспертизы / Г.М. Дружинин, Л.Г. Бордюгов, А.А. Крупка, Ю.А. Кривченко, Л.Е. Дузь. *Криминалистика и судебная экспертиза: между ведом. науч.-метод. сб.* Київ, 2008. Вып. 54. С. 233-240.

5. Надгорный Г.М. Понятие судебной экспертизы/ *Криминалистика и судебная экспертиза: респ. междувед. научно-метод. сб.* Киев: Вища школа, 1984. Вып. 29. С. 7-12.

ЧВАЛЮК А.М.,

*Донецький державний університет управління
доцент кафедри спеціально-правових дисциплін,
кандидат юридичних наук*

ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ЗМІСТУ ТА ПОРЯДКУ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОГРАМИ ОХОРОНИ ТА ОЗДОРОВЛЕННЯ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА м. МАРІУПОЛЯ

За інформацією Міністерства енергетики та захисту довкілля топ-20 найбільших забруднювачів повітря 2018 року традиційно очолювали підприємства з великих індустріальних регіонів України. Серед них: Металургійний комбінат ім. Ілліча (м. Маріуполь) посідає перше місце, а Металургійний комбінат Азовсталь (м. Маріуполь) – дев'яте. До переліку також увійшли АрселорМіттал Кривий Ріг (м. Кривий Ріг) та Запоріжсталь (м. Запоріжжя). Одночасно за даними Центральної геофізичної обсерваторії ім. Бориса Срезневського рівень забруднення повітря у таких промислових містах, як Кривий Ріг та Запоріжжя є високим, а у Маріуполі і Дніпрі – дуже високим [1]. Причому слід зазначити, що вищенаведені підприємства рік від року твердо утримують свої позиції у рейтингу найбільших забруднювачів, й безперервно завдають шкоду екології міста.

Суворі цифри статистики показують, що власними силами керівники металургійних підприємств не можуть (або не бажають) змінювати ситуацію на краще. Норми прийнятого у 2017 році Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» спрямовані на оцінку «планованої господарської діяльності» [2], й не поширюються на об'єкти чия діяльність вже розпочата. А тому до вирішення справи слід підключитися місцевій владі.

Певні кроки у цьому напрямку вже проводилися. Так, 25 вересня 2012 р. Маріупольська міська рада прийняла рішення № 6/22-2462 «Про затвердження Програми охорони та оздоровлення оточуючого середовища м. Маріуполя на 2012-2020 роки» (далі – Програма) [3]. Не зважаючи на те, що період дії програми ще не закінчився, наразі можна стверджувати, що більшість із вказаних у ній пунктів не буде виконано. По-перше, самі укладачі Програми у 2016 р. обґрунтовуючи «високою вартістю обладнання, браком фінансування та обмеженими можливостями щодо залучення зовнішніх ресурсів, викликаних складним політичним становищем» [4], визнали неможливість виконати певні положення й внесли до Програми зміни, частково викресливши заходи які «втратили свою актуальність», частково збільшивши суми орієнтовних витрат на отримання очікуваних результатів. По-друге, незважаючи на чіткі терміни та перелік авторів пропозицій (замість яких доцільніше було б призначити виконавців чи відповідальних осіб), заплановані заходи виконуються із значним запізненням, через що вони дійсно можуть втратити свою актуальність. Наприклад, розробка схеми санітарного очищення міста, яка була запланована на 2012-2013 рік, вперше була прийнята у серпні 2018 року.

Також слід звернути увагу на такий недолік як відсутність проміжних звітів про стан виконання Програми. Ані міська рада, ані правління металургійних комбінатів не вважають за доцільне оприлюднювати зведені щорічні результати виконання заходів спрямованих на покращення екологічної ситуації у місті Маріуполь, що протирічить Конституції України, яка гарантує кожному «право вільного доступу до інформації про стан довкілля». А ті обмежені

дані, що містяться у відкритих джерелах, викликають сумніви, щодо їх об'єктивності, тому, що саме по собі виведення з експлуатації мартенівського цеху на металургійному комбінаті «Азовсталь» не означає, що обсяги виробленої продукції й відповідно шкідливих викидів до атмосфери буде зменшено. Підприємство активно працює, є монополістом із виготовлення певних видів металопродукату й тільки за 2017 рік (через рік після того як були виведена із експлуатації частина виробничих цехів) збільшило обсяги виробництва основних видів продукції на 18,5% [5].

Сумнівними, на нашу думку, вбачаються точні цифри зниження викидів шкідливих речовин. Ми припускаємо, що технічні можливості устаткування на підприємстві дозволяють заміряти кількість шкідливих викидів у режимі реального часу. Також припускаємо, що існування науково-обґрунтованих інженерних показників та стандартів технологічних процесів дозволяють, виходячи із пропускної здатності цеха, вирахувати кількість шкідливих викидів. Але знос обладнання, різна якість сировини, а також незначні поламки та мікроаварії можуть призвести до того що заплановані ще у 2012 році усереднені показники будуть суттєво відрізнятися від реальних (як у більший так і у менший бік). Тому рекомендуємо при складанні наступної Програми більш якісно підійти до індикативних показників й зазначати їх мінімальні та максимальні значення.

Також вважаємо, що дев'ять років завеликий термін дії для міської екологічної програми. Політична, економічна та екологічна ситуація у країні, протягом останніх років, характеризується динамічністю, тому програма заходів, щодо створення нормальних екологічних умов для мешканців міста, має ретельно плануватися з оглядом на постійні зміни, та проходити регулярний моніторинг. За результатами цього нагляду слід заслуховувати відповідальних осіб (за необхідності притягувати до дисциплінарної відповідальності винних у зриві строків), визначати необхідність внесення коректив, та систематично оприлюднювати проміжні звіти, щоб ініціативні громадяни та їх об'єднання отримали змогу не тільки предметно ознайомитися зі станом екології у місті, а й емпірично перевірити факт поступового зниження техногенного впливу (власним аналізатором повітря або ініціювавши проведення відповідного експертного дослідження).

Хоча слід визнати, що доступ пересічних громадян до подібних експертних досліджень доволі обмежений через їх високу вартість. З цього випливає наша наступна пропозиція – передбачити можливість проведення експертного дослідження за рахунок органів місцевого самоврядування, за умови колективного звернення значної кількості мешканців міста зі складною екологічною ситуацією (до якого беззаперечно відноситься м. Маріуполь). Однак на шляху реалізації цієї пропозиції стоїть декілька перешкод. Розглянемо їх починаючи з найістотнішої.

Фінансування. Витрати на проведення експертного дослідження мають бути закладені в міському бюджеті. На нашу думку, для міста, яке може собі дозволити витратити 5 млн грн. на техніко-економічне обґрунтування будівництва об'їзної дороги (не на проект дороги, а тільки на його обґрунтування) не стане проблемою знайти кошти на проведення важливих для здоров'я власних громадян досліджень. У крайньому випадку можна звернутися до керівників підприємств-забруднювачів із пропозицією прийняти спільну участь у фінансуванні даної бюджетної програми. Причому виділення підприємствами коштів буде реальним доказом бажання покращити екологічну ситуацію у місті, на відміну від тих заходів які реалізуються зараз, коли під егідою захисту екології проводиться банальне переоснащення підприємства. З усією прикрістю слід визнати, що закриття старих виробничих цехів продиктовано законами ринку, а потреба встановлення електрофільтрів – вимогами вітчизняного законодавства, тоді як заходів безпосередньо спрямованих на охорону та оздоровлення атмосферного повітря, й ініційованих металургійними комбінатами, у Програмі замало.

Нормативно-правова база. В структурі Маріупольської міської ради утворено Управління з питань екології, енергоменеджменту та охорони праці (далі – Управління). Метою Управління є забезпечення здійснення повноважень, які відносяться до відання

виконавчих органів міської ради у сфері охорони навколишнього природного середовища та раціонального природокористування, питаннях реалізації екологічної політики в місті; координація діяльності спеціально уповноважених державних природоохоронних органів на території міста; підготовка і представлення на затвердження міських екологічних програм, участь у підготовці загальнодержавних і регіональних програм охорони навколишнього природного середовища, організація виконання міських екологічних програм, окремих розділів загально-державних і регіональних програм охорони навколишнього природного середовища; підтримка енергоефективних заходів для населення за державними, регіональними та місцевими програмами; координація діяльності та здійснення в межах своєї компетенції контролю виконання заходів щодо впровадження вимог діючого законодавства з питань охорони праці на підприємствах, установах, організаціях міста [6]. Як можна побачити налагодження взаємодії з громадськими природоохоронними організаціями (зокрема, діючими на території міста Маріуполь) на жаль не входить до мети діяльності вищенаведеного підрозділу.

У складі Управління працює відділ з питань екології та енергоменеджменту, на нашу думку, саме на цей відділ має бути покладено повноваження щодо збору та опрацювання клопотань від громадян та їх об'єднань, й наступне порушення перед керівництвом Управління питання про необхідність проведення інженерно-екологічного експертного дослідження. Також слід передбачити можливість спрощеного (прискореного) порядку ухвалення рішення щодо проведення інженерно-екологічного експертного дослідження, якщо ініціатива надходить від керівника міського Департаменту охорони здоров'я й підкріплена внутрішніми статистично-аналітичними матеріалами, які підтверджують погіршення стану здоров'я населення міста. Однак для легітимізації зазначених процедур слід перезатвердити з відповідними змінами положення про вищенаведене Управління (департамент, відділ).

Підвищення громадської ініціативи. Частково ця сторона проблеми вирішується шляхом проведення науково-практичних конференцій з обов'язковою участю представників міських природоохоронних громадських об'єднань, проведенням виступів громадських активістів по міському телебаченню та публікаціями у пресі та соціальних мережах. Кошти для фінансування просвітницьких заходів також можуть бути передбачені у міському бюджеті, залучені у вигляді грантів, а також добровільних внесків громадян. Реальну підтримку можуть надати заклади вищої освіти міста, на базі яких і пропонується розгорнути просвітницьку компанію. Також позитивним вбачається проведення публічних заслуховувань та обговорень результатів виконання Програми охорони та оздоровлення навколишнього природного середовища, як у цілому так і її окремих етапів.

Таким чином можна зробити висновки, що підходи до змісту та реалізації Програми охорони та оздоровлення оточуючого середовища м. Маріуполя потребують серйозного переосмислення. Значну роль у справі підтримання оточуючого середовища у належному стані мають відігравати органи місцевого самоврядування у тісній співпраці з органами самоорганізації населення та окремими громадянами. Самим громадянам слід активніше реалізовувати гарантоване Конституцією право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди.

Література:

1. Огляд дозволів на викиди в атмосферне повітря декількох підприємств у п'яти промислових містах: матеріал підготовлено в рамках реалізації кампанії за чисте повітря в містах східної України громадськими організаціями «Арніка» (Чехія) і «Центр екологічних ініціатив «Екодія» (Україна). Київ, 2019. URL: <https://ecoaction.org.ua/wp-content/uploads/2020/01/oglyad-dozvoliv.pdf> (дата звернення: 27.04.2020).

2. Про оцінку впливу на довкілля: Закон України від 23 травня 2017 р. № 2059-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2017. № 29. Ст. 315.

3. Програма охорони та оздоровлення навколишнього природного середовища м. Маріуполя на 2012-2020 роки. URL: <https://mariupolrada.gov.ua/page/ekologichni-programi-mista> (дата звернення: 27.04.2020).

4. Про внесення змін до «Програми охорони та оздоровлення навколишнього природного середовища м. Маріуполя на 2012-2020 роки: Рішення Маріупольської міської ради від 30.06.2016 р. № 7/8-375. URL: <https://mariupolrada.gov.ua/page/ekologichni-programi-mista> (дата звернення: 27.04.2020).

5. Годовая информация ЧАО «МК «АЗОВСТАЛЬ» за 2016-2017 гг. URL: <https://azovstal.metinvestholding.com> (дата звернення: 27.04.2020).

6. Управління з питань екології, енергоменеджменту та охорони праці Маріупольської міської ради. <https://mariupolrada.gov.ua/department/upravlinnja-z-pitan-ekologii-energomenedzhmentu-ta-ohoroni-praci> (дата звернення: 27.04.2020).

ЧЕРЕПАНОВ В.О.,

*Донецький державний університет управління
Факультет права і соціального управління
студент 2 курсу ОС «Бакалавр»
спеціальності 081 «Право»*

ДОСВІД ДЕРЖАВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У ВРЕГУЛЮВАННІ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН

Земля існує як цілісна структура, яка зумовлює необхідність у використанні відповідних механізмів впливу на неї з боку держави. Передумовою формування вітчизняного ринку землі є використання досвіду який вже існує у розвинених країнах. Тому є доцільним дослідження правового регулювання ринку землі країн-членів ЄС.

Проблему правового регулювання ринку землі вже досліджували: В. Авер'янов, О. Дацій, А. Мерзляк, О. Сидорчук та інші. Попри це, в сучасних умовах реформування ринку земель в Україні, залишається низка питань що потребують вирішення.

Метою дослідження є висвітлення європейської практики в правовому регулюванні аграрного ринку задля уникнення проблем, з якими Україна може зіткнутися.

Економічний розвиток країн з ринковою економікою вказує нам на посилення регульованого впливу з боку держави на сільськогосподарське виробництво і ринок землі, що, своєю чергою, відбувалось шляхом створення певного законодавства, використання економічних важелів впливу держави на суб'єктів аграрного підприємництва, обмеження приватної власності на утіття сільськогосподарського призначення. Найбільш значущою є роль, що регулює держави при організації функціонування ринку земель сільськогосподарського призначення [1, с. 22].

В державах ЄС немає одних і тих самих підходів до регулювання земельних відносин у сфері аграрія і на ринку земель сільськогосподарського призначення. У більшості держав Європейського Союзу продовжують діяти норми та законодавство у сфері земельних відносин, які почали формуватися ще задовго до його створення. Особливість землекористування у цих країнах обумовлена особливостями національної еволюції цього інституту. Однак, у країнах, що приєдналися до Європейського Союзу в останній час, перетворення земельного законодавства було зумовлено, значною мірою, необхідністю захисту інтересів національних виробників та мешканців сіл після зливання у великі конкурентні ринки Європи.

Тому доцільно казати не про запозичення досвіду Європейського Союзу, а про деякі можливості застосування в Україні практик, які були успішними, у конкретних країнах, де передумови або необхідність у впровадженні тих чи інших інструментів були б подібними на наші сучасні реалії.

Сібілевич А.Ю. ЩОДО ПРОБЛЕМ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАСОБІВ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ЗАХИСТУ СУБ'ЄКТАМИ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ КАРАНТИНУ.....	97
Старостенко А.І. ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ТА ФУНКЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ СИСТЕМИ ЕКСТРЕНОЇ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ.....	99
Суханевич Л.А. ДО ПИТАННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ЕКОЛОГІЧНІЙ СФЕРІ.....	102
Тарасенко Л.С. ПРАВО НА БЕЗОПЛАТНУ ПРАВОВУ ДОПОМОГУ.....	104
Теленчі С.В. ЩОДО ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА ЗЕМЛЮ ІНОЗЕМЦЯМИ В УКРАЇНІ.....	106
Терстуях Д.Ю. МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО РОЗВИТКУ.....	108
Тищенко С.М. ДО ПИТАННЯ ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО НЕЗАКОННОЇ ВИРУБКИ ЛІСІВ.....	111
Устінова-Бойченко Г.М. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ЗАПРОВАДЖЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ МЕДІАТИВНОЇ ПРОЦЕДУРИ.....	113
Фіголь І. П. «ВБИВСТВА ЧЕСТІ» В АРАБСЬКИХ ТРАДИЦІЯХ ЯК ЗАГРОЗА ДЛЯ СУЧАСНОЇ ЄВРОПИ.....	115
Хлистова А.А. ДО ПИТАННЯ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ЛІСОВИХ РЕСУРСІВ.....	116
Циклаурі О.Б., Голубенко Л.О. СУДОВА ІНЖЕНЕРНО-ЕКОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА: ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ.....	120
Чвалюк А.М. ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ЗМІСТУ ТА ПОРЯДКУ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОГРАМИ ОХОРОНИ ТА ОЗДОРОВЛЕННЯ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА м. МАРІУПОЛЯ.....	122

Редакційна колегія:

Калініна І. В., к. ю. н., завідувач кафедри спеціально-правових дисциплін ДонДУУ (голова редакційної колегії);

Григор'єва В. В., к. ю. н., доцент, доцент кафедри спеціально-правових дисциплін ДонДУУ;

Чвалюк А. М., к. ю. н., доцент кафедри спеціально-правових дисциплін ДонДУУ;

Циклаурі О. Б., ст. викладач кафедри спеціально-правових дисциплін ДонДУУ.

Актуальні питання вдосконалення національного законодавства: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Маріуполь, 14 травня 2020 р.). Маріуполь: ДонДУУ, 2020. 133 с.

**Міністерство освіти і науки України
Донецький державний університет управління
Кафедра спеціально-правових дисциплін
Юридична клініка «Феміда»**

МАТЕРІАЛИ

Всеукраїнської науково-практичної конференції

«АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА»

14 травня 2020 р.

Маріуполь – 2020